

Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A041 Kolgans² *Anser albifrons*, niet-broedvogel (Versie oktober 2024)

Deze bouwsteen richt zich op de Kolgans in de hoedanigheid van niet-broedvogel. De Kolgans is in ons land een doortrekker en wintervogel in zeer groot aantal. Daarnaast komt sinds 1980 een zeer kleine broedpopulatie voor, bestaande uit een mengeling van (nazaten van) losgelaten of verwilderde lokvogels en aangeschoten dieren. Deze zijn jaarrond aanwezig maar maken minder dan 1% uit van het aantal in de winter aanwezige vogels. Buiten het broedseizoen heeft de Kolgans een voorkeur voor open landschappen in het agrarisch gebied in combinatie met rustige slaapplekken op grotere wateren. De soort houdt zich overwegend op in cultuurgrasland en concentreert zich daar in groepen, vaak gemengd met andere ganzensoorten. Tevens wordt, in mindere mate, op akkers met oogstresten (suikerbieten, maïs) of wintergranen gefoerageerd. Elke winter komt meer dan driekwart van de broedpopulatie in NW-Rusland (de Noordzee-flyway) naar ons land om er de winter door te brengen. Nederland is voor de Kolgans dan ook een overwinteringsgebied van groot internationaal belang.

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerend landelijk doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 218.300 vogels (seizoensgemiddelde⁴).</i>	218.300 vogels (seizoensgemiddelde)
Voorstel nieuw landelijk doel 2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor een populatie van ten minste 220.000 vogels (seizoensgemiddelde), waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	220.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	220.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal vogels in de periode 2014/15-2019/20 (seizoensgemiddelde).</i>	360.000 vogels (seizoensgemiddelde)

Voorstel voor regionale opgave

Het aantal vogels per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁵ van Rijkswaterstaat (RWS). Omdat er voor de Kolgans als niet-broedvogel geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave. In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. De Kolgans komt als niet-broedvogel verspreid over heel Nederland voor, waarbij Friesland de belangrijkste regio is met ruim een kwart van de winterpopulatie, gevolgd door Gelderland (20%) en Zuid-Holland (11%).

¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

² Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als niet-broedvogel.

³ Het vigerende landelijke doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om de landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴ De som van maandelijkse schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

⁵ Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Kolgans als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
Friesland	95.000	26%	stabiel	58.000
Gelderland	73.000	20%	sterke toename	45.000
Zuid-Holland	38.000	11%	matige toename	23.000
Overijssel	26.000	7%	matige toename	16.000
Noord-Holland	23.000	6%	matige toename	14.000
Drenthe	20.000	6%	matige toename	12.000
Utrecht	20.000	6%	sterke toename	12.000
Groningen	19.000	5%	matige toename	12.000
Noord-Brabant	18.000	5%	matige toename	11.000
Zeeland	11.000	3%	matige afname	6.500
Limburg	8.000	2%	sterke toename	5.000
rijkswateren	6.500	2%	n.b.	4.000
Flevoland	2.500	1%	matige afname	1.500
Landelijk	360.000	100%	matige toename	220.000

Prioritering

De Kolgans bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Kolgans als niet-broedvogel wordt als ‘gunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

Het verspreidingsgebied, waarbij het gaat om de buitengrens van het gebied waarbinnen de soort voorkomt, is stabiel in vergelijking met de periode rond 1980, dus ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn. Het aspect verspreiding wordt dan ook als ‘gunstig’ beoordeeld. De huidige populatieomvang (2014/15-2019/20) ligt met 360.000 vogels (seizoensgemiddelde) ruim boven de Gunstige Referentiewaarde (GRW) voor de populatie van 220.000 vogels (zie soortspecifieke onderbouwing hieronder en generieke uitleg box 1). In combinatie met een toename van de aantallen op de lange termijn (tabel 2, figuur 1) leidt dit tot een gunstige beoordeling van het aspect populatie. De omvang en kwaliteit van het leefgebied zijn voldoende om het aantal vogels op een gunstig niveau in stand te houden. De aantallen laten op de korte termijn een matige afname zien. Dit lijkt vooral samen te hangen met de tendens dat Kolganzen steeds korter in Nederland verblijven (latere aankomst van de hoofdmacht, verandering trekstrategie) en de seizoensmaxima tegenwoordig op een wat lager niveau blijven, waardoor het seizoensgemiddelde afneemt (Koffijberg & van Winden 2020). Daarnaast kampt de soort met een op lange termijn sterk afgenomen broedsucces (Hornman *et al.* 2021). Er zijn echter geen belangrijke drukfactoren of bedreigingen die de gunstige SvI op de langere termijn in de weg staan, waarmee het toekomstperspectief wordt beoordeeld als gunstig. In het doelendocument (ministerie van LNV 2006) werd de SvI tevens op alle aspecten als ‘gunstig’ ingeschat.

Nadere onderbouwing GRW⁶

De populatieomvang van de Kolgans als niet-broedvogel ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (Directive Value, DV) bedroeg 75.000 vogels (gemiddeld seizoensgemiddelde 1977/78-1981/82). Om te bepalen in hoeverre de DV een populatieomvang op een gunstig niveau weerspiegelt, en dus als GRW kan dienen, wordt deze vergeleken met de Ecologisch Gunstige Referentie (EGR). De EGR voor Kolgans betreft de gemiddelde populatieomvang in 1990/91-1999/00 (220.000 vogels), een periode die voor herbivoren van agrarisch gebied zoals de Kolgans als gunstig wordt beschouwd (zie box 1, Vogel *et al.* 2021). De EGR ligt met 220.000 vogels boven de DV van 75.000 vogels, waarmee de GRW wordt bepaald op een seizoensgemiddelde van 220.000 vogels overeenkomstig de EGR.

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2014/15-2019/20	360.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Beoordeling korte termijntrend	2008/09-2019/20	matige afname (-1,5% per jaar)
Beoordeling lange termijntrend	1980/81-2019/20	matige toename (3,6% per jaar)
Gunstige Referentiewaarde Populatie	EGR	220.000 vogels (seizoensgemiddelde)

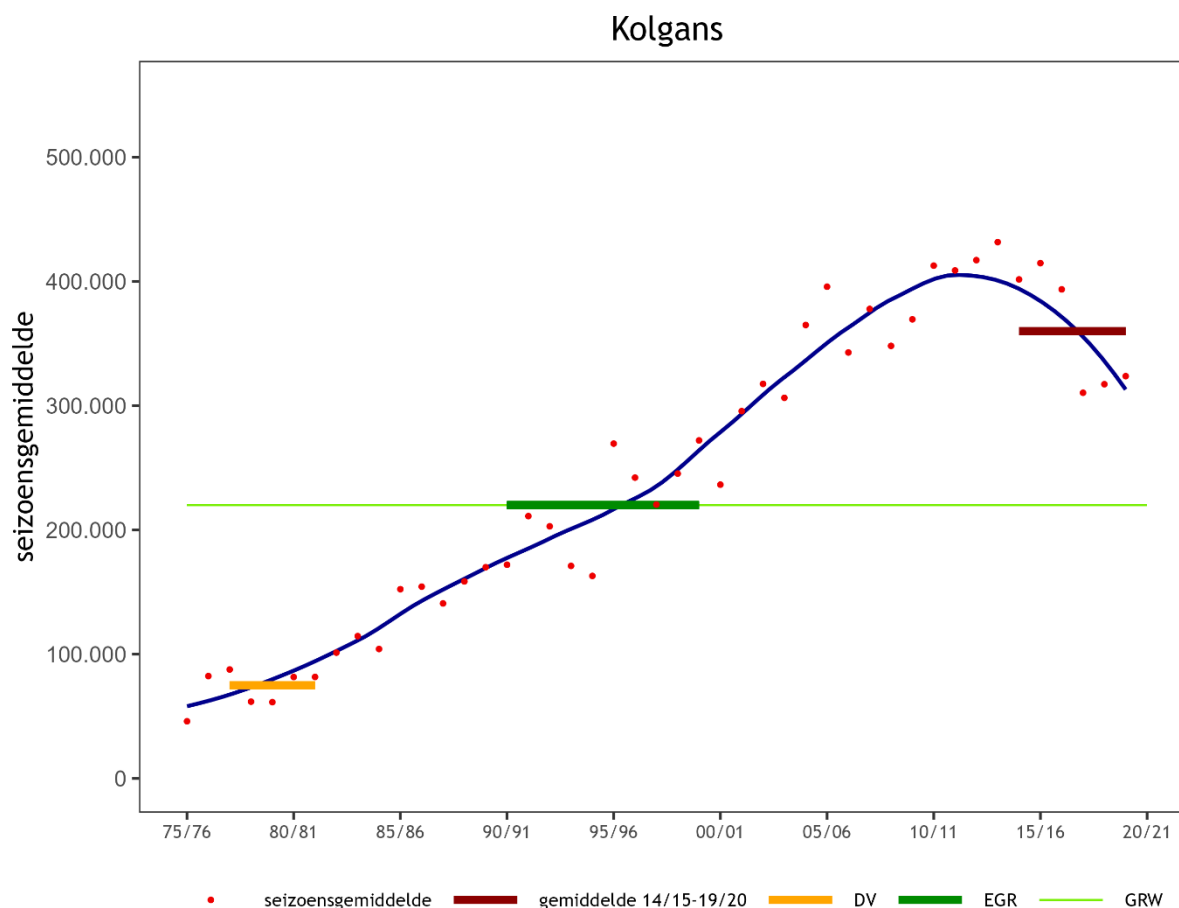
⁶ De te nemen stappen voor het bepalen van de GRW voor niet-broedvogels worden in detail toegelicht in Vogel *et al.* (2021), waarbij het stroomschema in figuur 5.5 (bepaling GRW) wordt gevolgd. Zie ook de generieke uitleg in box 1 van deze bouwsteen.

Box 1. Wat is de GRW en hoe wordt die bepaald voor niet-broedvogels

Bij de methodiek voor het bepalen van de SvI (Vogel *et al.* 2021) is het voor de beoordeling van het aspect populatie nodig om de actuele populatieomvang te vergelijken met een Gunstige Referentiewaarde (GRW, ofwel *Favourable Reference Value* (FRV)). De GRW schetst de populatieomvang in een ecologische toestand van een populatie die gunstig is en is een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde waarde. Bij de bepaling worden alleen ornithologisch-ecologische aspecten betrokken. De GRW voor de populatiegrootte is geen doel op zich maar wel een belangrijke pijler voor de bepaling van de vitaliteit van de populatie. Voor een gunstige SvI moeten echter ook andere aspecten (verspreidingsgebied, leefgebied en toekomstperspectief) op orde zijn. Bij het bepalen van de GRW voor de populatie worden voor niet-broedvogels de hierna beschreven uitgangspunten gehanteerd.

- De Vogelrichtlijn bepaalt dat het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), de *Directive Value* (DV), behouden moet blijven. Om te voorkomen dat de DV sterk wordt beïnvloed door piek- of daljaren wordt een gemiddelde over 5 seizoenen aangehouden: de periode 1977/78-1981/82. Wanneer de DV aantoonbaar gunstig is, wordt de GRW gelijk gesteld aan de DV. Er zijn echter gevallen waarbij de periode rondom 1980 aantoonbaar geen gunstige periode is, bijvoorbeeld als gevolg van drukfactoren zoals waterkwaliteit en doorwerking van pesticiden.
- Om te bepalen in hoeverre de DV een populatieomvang op een gunstig niveau weerspiegelt wordt deze vergeleken met de *Ecologisch Gunstige Referentie* (EGR). De EGR weerspiegelt net als bij broedvogels de gemiddelde populatieomvang in een periode waarin de ecologische omstandigheden voor de soort relatief gunstig waren. Deze gunstige referentieperiode varieert per 'voedsel-habitatgilde', soorten die overeenkomstige eisen stellen aan hun leefgebied (zie tabel 5.2 in Vogel *et al.* 2021). Wanneer de EGR op een hoger niveau dan de DV ligt, dan geldt de EGR als GRW; de DV zal dan een ongunstige of minder gunstige situatie weerspiegelen. Als GRW geldt dus de DV *tenzij* de EGR hoger is.
- Wanneer de GRW wordt gebaseerd op een EGR die beïnvloed is door een ontwikkeling vóór de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn die het leefgebied van een soort onomkeerbaar heeft verkleind, dan is de GRW naar beneden bijgesteld. Daarvan is sprake bij enkele soorten die in belangrijke mate gebruik maken van het Zuidwestelijke Deltagebied. Door de Deltawerken is foerageergebied definitief verloren gegaan en per relevante soort is dit in mindering gebracht op de GRW.
- In sommige gevallen kan de EGR niet worden bepaald, bijvoorbeeld omdat de soort sterk toeneemt (>1% per jaar). Dit is o.a. het geval bij soorten die zich recent gevestigd hebben. Dan is de GRW bepaald op het gemiddelde van de periode 2014/15-2019/20.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de ‘Gunstige Referentiewaarde’ (GRW) voor de populatie van de Kolgans als niet-broedvogel is bepaald. Weergegeven is het globale populatieverloop op basis van de aantallen (seizoensgemiddelde, rode punten). Dit populatieverloop is weergegeven met een donkerblauwe solide lijn. Relevante waarden, inclusief de periode waar deze betrekking op hebben, zijn aangeduid met gekleurde horizontale balkjes: Directive Value (DV, 1977/78-1981/82, oranje), Ecologisch Gunstige Referentie (EGR, donkergroen) en populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 (donkerrood). De GRW zelf is weergegeven als lichtgroene horizontale lijn. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar box 1 en Vogel et al. (2021).

2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

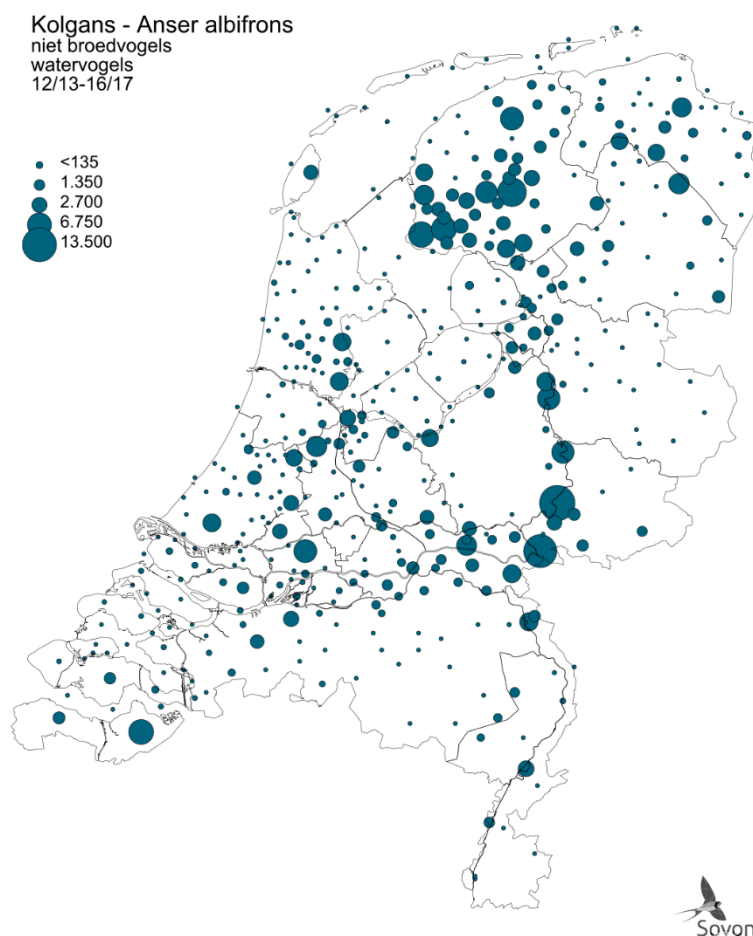
De populatieomvang overeenkomstig de GSvI komt uit op een seizoensgemiddelde van rond de 220.000 vogels. De landelijke opgave kan daarmee uitkomen op behoud van het huidige aantal overwinteraars.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

De Kolgans is de talrijkste in Nederland overwinterende ganzensoort, in sommige winters is alleen de Brandgans talrijker. De landelijke aantallen namen sinds 1975 fors toe (figuur 1). De toename was aanvankelijk het gevolg van een toename van de gehele flyway-populatie door betere bescherming en verbeterde voedselkwaliteit in de overwinteringsgebieden. De omstandigheden in Nederland zijn ideaal: de hoogproductieve landbouw biedt voedsel in overvloed, de verspreid liggende wateren en rivieren fungeren als veilige slaapplekken, terwijl zeer koude winterse weersomstandigheden inmiddels zeldzaam zijn (Jongejans *et al.* 2015). Na 2000 werd de toename vooral ook veroorzaakt door een langduriger aanwezigheid per winterseizoen (Koffijberg *et al.* 2010), de voorhoede arriveerde steeds vroeger en Kolganzen namen nieuwe pleisterplaatsen buiten de traditionele in gebruik. Recent is er een einde gekomen aan de groei, en op de korte termijn is er sprake van een matige afname. Wat al langer speelt is dat de broedresultaten van de Kolgans een afname laten zien, en recent op een lager niveau zijn gestabiliseerd. Een combinatie van afnemende lemmingcycli op de Russische toendra en negatieve

dichtheidsafhankelijkheid (afnemend broedsucces bij toenemende populatiegrootte) liggen hieraan ten grondslag. Daarnaast heeft toegenomen afschot en een verlaagde winteroverleving bijgedragen aan een stabilisatie van de populatie (Jongejans *et al.* 2015). De recente afname lijkt echter vooral samen te hangen met de tendens dat Kolganzen steeds kortere perioden in Nederland verblijven (latere aankomst, verandering trekstrategie) en de seizoensmaxima tegenwoordig op een wat lager niveau blijven, waardoor het seizoensgemiddelde afneemt (Koffijberg & van Winden 2020, Hornman *et al.* 2021). Net als momenteel bij andere trekkende watervogels wordt gezien (Kleine Zwaan, Kleine Rietgans) worden toekomstige ontwikkelingen in voorkomen in Nederland waarschijnlijk mede bepaald door klimaatverandering en aangepaste trekstrategie, met een toenemend belang van gebieden ten oosten van ons land. Desondanks zijn de huidige aantallen op dit moment nog ruim twee keer zo hoog als begin jaren negentig en nog vele malen hoger ten opzichte van midden jaren zeventig toen het aantal ganzen slechts een fractie van het huidige niveau bedroeg. De grootste concentraties houden zich op in graslanden in Friesland en het rivierengebied (figuur 2). De soort ontbreekt eigenlijk vooral in grote bos- en heidegebieden, de duinstreek en plaatselijk in Oost- en Zuid-Nederland (Koffijberg 2018).

Figuur 2. Verspreiding van de Kolgans als niet-broedvogel in de periode 2012/13 - 2016/17. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden) (Sovon 2022).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GSVI van de Kolgans als niet-broedvogel in de weg staan. De onderstaande analyse richt zich dan ook op behoud van de gunstige situatie.

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- In 2020 stond de Kolgans van de in Nederland overwinterende ganzensoorten op de derde positie voor wat betreft het veroorzaken van landbouwschade (BIJ12 2022). Ter voorkoming van schade geven de provincies o.a. ontheffingen af voor verjaging met ondersteunend afschot. Van 2016/17 tot en met 2018/19 werden met dit beheersinstrument gemiddeld 28.000 Kolganzen per jaar

geschoten, vooral in de provincie Friesland (61% van geregistreerd afschot in de genoemde periode) (Buij & Koffijberg 2019). Jongejans *et al.* (2015) vonden geen aanwijzingen dat het gerealiseerde afschot de populatie bedreigt, maar lieten wel zien dat aanwas en sterfte rond 2014 in evenwicht waren, en afschot een belangrijke additieve sterfte vormt boven op de natuurlijke sterfte. Verandering in beheersregimes kunnen dus doorwerken in de aantallen in Nederland (positief en negatief), zeker als provincies hun beleid niet zouden afstemmen en schadebestrijding door afschot cumulatief over alle provincies gerekend zou veranderen (Kolganzen zijn immers erg mobiel en doen in Nederland doorgaans meerdere provincies aan in de winter). Dit aspect dient ook in de context van het afgenomen broedsucces (Hornman *et al.* 2021) te worden gezien.

- De gevoeligheid voor verstoring van de Kolgans is groot. De soort is gevoelig voor verstoring door vliegverkeer (laagvliegende vliegtuigen en helikopters) en schadebestrijding met afschot, landbouwwerkzaamheden en recreatie (Madsen & Fox 1995, Krijgsveld *et al.* 2008, Lensink *et al.* 2017). Het gedrag van Kolganzen verandert duidelijk onder invloed van de jachtdruk: tijdens perioden met relatief intensieve jacht in de Ooijpolder zoals in de jaren negentig waren ganzen veel alerter en gevoeliger voor verstoring dan daarbuiten (Voslamber *et al.* 2013).
- Afname van aantallen wordt gemeld bij extensivering van graslandpercelen. Zulke percelen hebben een lagere draagkracht als eiwitrijke voedselbron door minder bemesting en ze bevatten veel vezelige grassoorten en kruiden. Daarom zijn ze minder aantrekkelijk dan intensief benut agrarisch grasland (o.a. Voslamber & Liefertink 2011, van den Bremer *et al.* 2019). Grasetende overwinterende watervogels reageren negatief op natuurontwikkeling op grotere schaal, doordat productiegasland wordt omgezet in meer natuurlijke vegetatie (van den Bremer *et al.* 2009).

Regionale verschillen

- Wanneer in de nabijheid van een Natura 2000-gebied schadebestrijding door middel van afschot plaatsvindt kan verstoring optreden van de vogels waarvoor dit gebied is aangewezen, waarmee de instandhoudingsdoelstellingen in het geding kunnen komen. Zo lieten de aantallen Kolganzen op de slaappleaatsen van Natura 2000-gebied Witte en Zwarte Brekken een negatieve ontwikkeling zien vanaf het moment dat er in de nabijgelegen foerageergebieden verjaging en bestrijding mogelijk werd gemaakt (Kleefstra 2010).
- In de Yerseke en Kapelse Muur heeft de opmars van grote groepen Brandganzen het seizoensgemiddelde van de Kolgans sterk gereduceerd. De Brandganzen concurreert hier namelijk met de Kolgans voor voedselbeschikbaarheid, omdat de Brandganzen het gras zo kort graast dat de Kolgans, wiens snavel langer is, hier niet meer uit de voeten kan (Provincie Zeeland 2022). Mogelijk heeft voor de toename van de Brandganzen in het gebied, ook de Smientpopulatie een sturende rol gehad in de afnemende kolganspopulatie. Ook deze soort graast het gras korter af dan de Kolgans (Provincie Zeeland 2022).
- Ook in Van Oordt's Mersken nemen de aantallen Kolganzen af. De Provincie Fryslân oppert dat dit te maken heeft met populatiedalingen van buiten het gebied. Ook is er waarschijnlijk binnen de Natura 2000-begrenzing niet genoeg foerageergebied aanwezig voor de volledige gewenste populatie (Provincie Fryslân 2023a).
- In de Alde Feanen worden de populatiedoelstellingen ook niet gehaald. Terreinbeheerders geven aan dat de belangrijkste slaappleaats voor de Kolgans in het gebied, de Wyldlannen, recent een stuk minder geschikt is geworden. Het gebied wordt namelijk niet meer winterrond geïnundeerd (Provincie Fryslân 2023b).

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

Door ontwikkelingen ten behoeve van hoogwaterveiligheid, vaarwegbeheer en de Kaderrichtlijn Water (KRW) kan de hoeveelheid foerageergebied voor overwinterende ganzen afnemen. Dit speelt o.a. binnen het voor overwinterende Kolganzen aangewezen belangrijke Natura 2000-gebied Rijntakken. Hier moeten naast de hiervoor genoemde ontwikkelingen ook de in het Natura 2000-beheerplan genoemde maatregelen ten behoeve van de overige instandhoudingsdoelstellingen met een uitbreidingsopgave worden uitgevoerd (bijvoorbeeld ontwikkeling hardhoutoobos). Daarnaast spelen er tal van andere, al dan niet concrete, ruimtelijke claims. Dit vereist een nauwkeurige afstemming van de verschillende ontwikkelingen in een gebied, waarbij zorg wordt gedragen dat er voldoende draagkracht voor overwinterende ganzen overblijft (van den Bremer *et al.* 2019). Vergelijkbare ontwikkelingen kunnen zich ook in andere voor Kolgans aangewezen gebieden voordoen.

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

Het aantal Kolganzen in de Noordzee-flyway, afgeleid uit de januari-tellingen, groeide van 52.000-73.000 in 1960 tot 1 à 1,2 miljoen in 2000-2018. De sterkste groei vond plaats in de periode 1970-1986. Sinds 2001 wordt het aantalsverloop in de flyway als stabiel geclassificeerd (Jongejans *et al.* 2015) en recentere tellingen wijzen er op dat deze situatie niet is veranderd (Wetlands International 2022). De Kolgans is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

Kennisleemtes

Er zijn op dit moment geen kennisleemtes die het behouden van de GSvI in de weg staan.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2050

Op dit moment bevindt de Kolgans zich als niet-broedvogel in een GSvI en het toekomstperspectief is gunstig. Ondanks de recente matige afname van de populatie zijn er geen redenen om aan te nemen dat de populatieomvang van 220.000 vogels (seizoensgemiddelde) niet gehaald kan worden in 2050. Bovendien hangt de afname in Nederland maar ten dele samen met een echte afname van de populatie, maar wordt ze meer gevoed door de kortere verblijfsduur van grote aantallen (door verandering trekstrategie). De flyway-populatie is stabiel, waarmee een afname van onze winterpopulatie eerder duidt op een herverdeling van winterconcentraties. Net als momenteel bij andere trekkende watervogels wordt gezien (Kleine Zwaan, Kleine Rietgans) worden toekomstige ontwikkelingen in voorkomen in Nederland waarschijnlijk mede bepaald door klimaatverandering en aangepaste trekstrategie, met een toenemend belang van gebieden ten oosten van ons land.

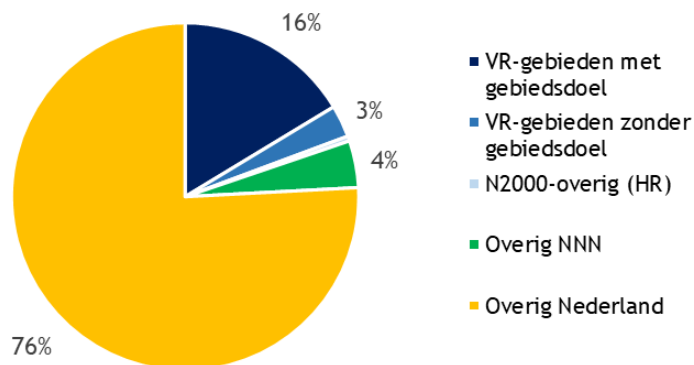
3. Advies landelijk doel

De populatieomvang bij een GSvI bedraagt 220.000 vogels (seizoensgemiddelde). De populatieomvang van ca. 360.000 vogels (seizoensgemiddelde) die in de periode 2014/15-2019/20 in Nederland aanwezig was ligt hier ruim boven. Het toekomstperspectief wordt door de afwezigheid van grote knelpunten als 'gunstig' beoordeeld. Het advies is daarom om het landelijke doel op 220.000 vogels (seizoensgemiddelde) te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. De landelijke opgave is in de huidige situatie gerealiseerd, er is een ruime marge.

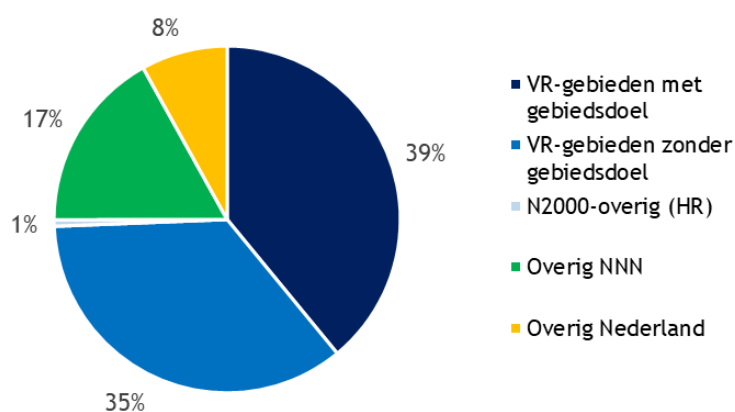
IV. Regionale opgave

1. Actueel voorkomen

In de afgelopen zes seizoenen (2014/15-2019/20) bevond op basis van het seizoensgemiddelde ca. 15% van de bij ons overwinterende Kolganzen zich binnen vogelrichtlijngebieden met een gebiedsdoel (foerageerfunctie) voor deze soort (figuur 3). Ruim driekwart van de populatie overwintert in 'overig Nederland', waar ze voornamelijk in graslandgebieden foerageren. Op basis van tellingen op slaapplaatsen bevond driekwart van de getelde aantallen zich binnen Natura 2000-gebieden (figuur 4). De Kolgans is binnen Nederland voor het vinden van rustige grote wateren om te rusten en slapen dan ook sterk afhankelijk van het netwerk van Natura 2000-gebieden.

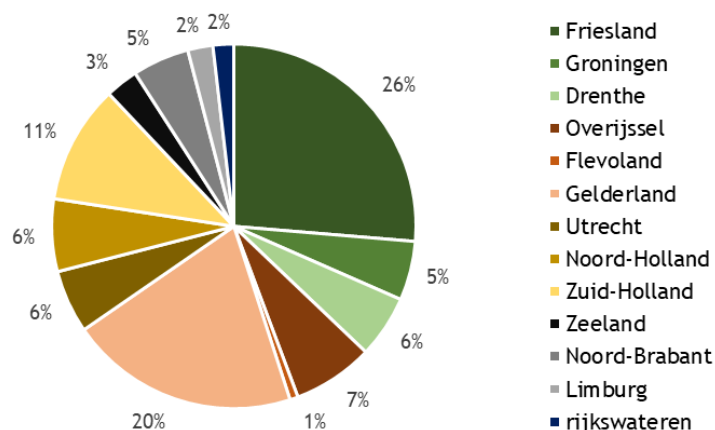

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20, op basis van seizoensgemiddelde) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de **foerageerfunctie** voor de Kolgans als niet-broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrictlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

Figuur 4. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20, op basis van seizoensmaxima) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de **slaapplaatsfunctie** voor de Kolgans als niet-broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrictlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 5 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. De Kolgans komt als niet-broedvogel verspreid over heel Nederland voor, waarbij Friesland de belangrijkste regio is met ruim een kwart van de winterpopulatie, gevolgd door Gelderland (20%) en Zuid-Holland (11%).

Figuur 5. Aanwezigheid van de Kolgans als niet-broedvogel in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS.

Het Natura 2000-gebied Rijntakken is het belangrijkste gebied voor overwinterende Kolganzen in Nederland (tabel 3), op basis van de seizoensgemiddelden verblijft hier ca. 10% van de landelijke aantallen, gerekend naar foeragerende vogels (als slaappleaats is dit gebied zelfs nog van groter belang). Na een langjarige toename zijn de aantallen hier recent gestabiliseerd. Verder overwinteren er aanzienlijke aantallen in en rond de Biesbosch, het IJsselmeer en diverse gebieden binnen Friesland.

Tabel 3. De belangrijkste gebieden voor de Kolgans als niet-broedvogel in de winterseizoenen 2014/15-2019/20 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor deze soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse winterpopulatie is indicatief weergegeven (afgezet tegen landelijk seizoensgemiddelde of -maximum). Functie(s) van het gebied: f (foerageren), s (slapen). Type berekening (waarde): g = seizoensgemiddelde, m = seizoensmaximum. VR* = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Kolgans als niet-broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), NNN = Natuurnetwerk Nederland (indien >5%), overig = overig Nederland, rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = huidig instandhoudingsdoel, - = geen IHD, ? = onvoldoende gegevens beschikbaar.

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
Rijntakken	VR*/HR	Gl	s (m)	134.753	15%	180.100
Rijntakken	VR*/HR	Gl	f (g)	37.380	10%	35.400
Biesbosch	VR*/HR	NB	s (m)	41.852	5%	34.200
Sneekermeergebied	VR*	Fr	s (m)	35.192	4%	91.800
IJsselmeer	VR*/HR	rw	s (m)	39.702	4%	19.000
Opsterland en Smallingerland	NNN/overig	Fr	f (g)	14.377	4%	-
Wonseradeel en Workum	NNN/overig	Fr	f (g)	10.637	3%	-
Deelen	VR*	Fr	s (m)	15.906	2%	17.600
Zuidlaardermeergebied	VR*	Gr	s (m)	15.811	2%	10.100
Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	VR*/HR	Fr	s (m)	14.158	2%	6.700
Polders rond Fluessen, Heegermeer en Slotermeer	NNN/overig	Fr	f (g)	8.892	2%	-
Polders Ronde Hoep en Groot-Mijdrecht	NNN/overig	NH/Ut	f (g)	6.562	2%	-
Polders rond het Sneekermeer	overig	Fr	f (g)	6.562	2%	-
Gelderse Poort binnendijks	NNN/overig	Gl	f (g)	6.395	2%	-
Gaasterland en Lemsterland	NNN/overig	Fr	f (g)	5.945	2%	-
NW-Overijssel	overig	Ov	f (g)	5.630	2%	-
Hoeksmeer, Schildmeer, Woudbloem	NNN/overig	Gr	f (g)	5.298	1%	-
Witte en Zwarte Brekken	VR*	Fr	s (m)	9.036	1%	9.700
Groote Wielen	VR*/HR	Fr	s (m)	7.727	1%	13.900
Fochteloërveen	VR*/HR	Dr	s (m)	7.002	<1%	2.300
Naardermeer	VR*/HR	NH	s (m)	6.069	<1%	behoud

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
Groote Peel	VR*/HR	NB	s (m)	4.046	<1%	behoud
Polder Zeevang	VR*	NH	f (g)	2.990	<1%	1.000
De Wieden	VR*/HR	Ov	f, s (g)	2.784	<1%	3.800
Oostelijke Vechtplassen	VR*/HR	NH	f, s (g)	1.890	<1%	920
Abtskolk & De Putten	VR*	NH	f (m)	1.713	<1%	1.000
Zuidlaardermeergebied	VR*	Gr	f (g)	1.640	<1%	630
Leekstermeergebied	VR*	Dr	f, s (g)	1.321	<1%	640
Oude Land van Strijen	VR*	ZH	f (g)	1.221	<1%	1.500
Alde Feanen	VR*/HR	Fr	f, s (g)	1.181	<1%	2.700
Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	VR*/HR	Ov	f (g)	1.004	<1%	2.100
Biesbosch	VR*/HR	NB	f (g)	973	<1%	1.800
IJsselmeer	VR*/HR	rw	f (g)	513	<1%	4.400
Van Oordt's Mersken	VR*/HR	Fr	f, s (g)	438	<1%	5.000
Sneekstermeergebied	VR*	Fr	f (g)	403	<1%	1.400
Hollands Diep	VR*/HR	rw	f, s (g)	395	<1%	660
Donkse Laagten	VR*	ZH	f, s (g)	376	<1%	830
Yerseke en Kapelse Moer	VR*/HR	ZL	f (g)	341	<1%	1.700
Westerschelde & Saefthinge	VR*/HR	rw	f, s (g)	316	<1%	380
Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	VR*/HR	ZH	s (m)	300	<1%	3.000
Zwarte Meer	VR*/HR	rw	f, s (g)	218	<1%	740
Grevelingen	VR*/HR	rw	f (g)	119	<1%	140
Lauwersmeer	VR*	Gr	f (g)	117	<1%	190
Haringvliet	VR*/HR	rw	f, s (g)	116	<1%	400
Ketelmeer & Vossemeer	VR*	rw	f, s (g)	85	<1%	220
Oostvaardersplassen	VR*	FL	f, s (g)	69	<1%	600
Mariapeel en Deurnse Peel	VR*/HR	NB	s (m)	?	?	behoud
Veerse Meer	VR*	rw	s (m)	?	?	behoud

2. Advies voor regionale opgave voor 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. Bij de Kolgans is er geen reden om af te wijken van de verdeling op basis van het huidige regioaandeel in het landelijke totaal. Omdat er voor de Kolgans geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave (tabel 4). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. De Kolgans komt als niet-broedvogel verspreid over heel Nederland voor, waarbij Friesland de belangrijkste regio is met ruim een kwart van de winterpopulatie, gevolgd door Gelderland (20%) en Zuid-Holland (11%).

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Kolgans als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
Friesland	95.000	26%	stabiel	58.000
Gelderland	73.000	20%	sterke toename	45.000
Zuid-Holland	38.000	11%	matige toename	23.000
Overijssel	26.000	7%	matige toename	16.000
Noord-Holland	23.000	6%	matige toename	14.000
Drenthe	20.000	6%	matige toename	12.000
Utrecht	20.000	6%	sterke toename	12.000

Groningen	19.000	5%	matige toename	12.000
Noord-Brabant	18.000	5%	matige toename	11.000
Zeeland	11.000	3%	matige afname	6.500
Limburg	8.000	2%	sterke toename	5.000
rijkswateren	6.500	2%	n.b.	4.000
Flevoland	2.500	1%	matige afname	1.500
Landelijk	360.000	100%	matige toename	220.000

V. Prioritering

De Kolgans bevindt zich als niet-broedvogel in een GSvI en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C., VAN ROOMEN M. & VOSLAMBER B. 2009. Natuurontwikkeling in uiterwaarden: hoe reageren trekkende en overwinterende watervogels? De Levende Natuur 110: 231-234.
- VAN DEN BREMER L., SCHEKKERMAN H., VAN WINDEN E. & VOGEL R. 2019. Draagkracht voor overwinterende ganzen in Natura 2000-gebied Rijntakken. Sovon-rapport 2019/36. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- BULJ R. & KOFFIJBERG K. 2019. Ganzen en ganzenschade in Nederland; Overzicht van kennis en kennishiaten voor effectief beleid. Rapport 2965. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- HORNMAN M., KAVELAARS M., KOFFIJBERG K., HUSTINGS F., VAN WINDEN E., VAN ELS P., KLEEFSTRA R., SOVON GANZEN- EN ZWANENWERKGROEP & SOLDAAT L. 2021. Watervogels in Nederland in 2018/2019. Sovon rapport 2021/01, RWS-rapport BM 21.08. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- JONGEJANS E., NOLET B.A., SCHEKKERMAN H., KOFFIJBERG K. & DE KROON H. 2015. Naar een effectief en internationaal verantwoord beheer van de in Nederland overwinterende populatie Kolganzen. Sovon-rapport 2014/56, CAPS-rapport 2014/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLEEFSTRA R. 2010. Reactie: Slaapplaatsen van ganzen: casus Witte en Zwarte Brekken. De Levende Natuur 111: 136-140.
- VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M., JANSSEN J.A.M., KUITERS A.T., VAN WINDEN E., BOELE A., SCHMIDT A.M. & VAN VREESWIJK T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- KOFFIJBERG K., BEEKMAN J., COTTAAR F., EBBINGE B., VAN DER JEUGD H., NIENHUIS J., TANGER D., VOSLAMBER B. & VAN WINDEN E. 2010. Doortrekkende en overwinterende ganzen in Nederland. De Levende Natuur 111: 3-9.
- KOFFIJBERG K. 2018. Kolgans *Anser albifrons*. Pp. 78-79 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- KOFFIJBERG K. & VAN WINDEN E. 2020. Ganzen en zwanen in 2019/20: teruglopende winteraantallen, groeiende broedpopulaties. Sovon-Nieuws 33: 10-11.
- KRIJGSVELD K.L., SMITS R.R. & VAN DER WINDEN J.R. 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Rapport nr. 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- LENSINK R., STEENDAM H. & KRIJGSVELD K. 2017. Effecten van vliegverkeer op kolganzen en smienten? De Levende Natuur 118: 56-59.
- MADSEN J. & FOX A.D. 1995. Impacts of hunting disturbance on waterbirds -a review. Wildlife Biology 1: 193-207.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

- PROVINCIE FRYSLÂN. 2023A. Natuurdoelanalyse van Oordts Mersken. Conceptversie juni 2023. Opgesteld door Opgave Groen, Provincie Fryslân.
- PROVINCIE FRYSLÂN. 2023B. Natuurdoelanalyse Alde Feanen. Concept juni 2023, opgesteld door Opgave Groen, Provincie Fryslân.
- PROVINCIE ZEELAND. 2022. Natuurdoelanalyse Natura 2000-gebied Yerseke en Kapelse Moer. Uitgave van de Provincie Zeeland.
- VOGEL R., FOPPEN R., VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C.A.M. & VAN ROOMEN M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VOSLAMBER B. & LIEFTINK M. 2011. Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken. Sovon-onderzoekrapport 2011/09. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VOSLAMBER B., VAN DEN BREMER L., FEIGE N., DOER D., NIENHUIS J. & STAHL J. 2013. Invloed van veranderingen in beleid op winterganzen in de grensregio Duffelt/Ooijpolder. Sovon-rapport 2013/29. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

- BIJ12. 2022. Cijfers faunaschade 2020. <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2021/06/BIJ12-uitgekeerde-faunaschade-2020-Nederland-en-alle-provincies.pdf>. Geraadpleegd op 04/02/2022.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Kolgans. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1590>. Geraadpleegd op 28/01/2022.
- WETLANDS INTERNATIONAL. 2022. Waterbird Population Estimates. <http://wpe.wetlands.org/>. Geraadpleegd op 01/02/2022.